

e-zpravodaj

Národní knihovny ČR

ročník 7 | číslo 2 | 2020
květen – červen

nové služby, knihy, akce a další zajímavosti

**Národní knihovna v čase
koronavirové uzávěrky a po ní**

**Vzdálený přístup k tisícům e-knih a e-časopisů
pro čtenáře NK ČR**

Národní digitální knihovna – Služba studentům i veřejnosti

Vítěz ankety Dotaz roku 2019 služby Ptejte se knihovny

Akce K: Zkáza klášterních knihoven

e-zpravodaj Národní knihovny ČR

ročník 7 | číslo 3 | 2020 | květen–červen
dvouměsíčník

Adresa vydavatele a redakce:

Národní knihovna ČR, Klementinum 190, 110 00 Praha 1,
IČ 00023221, DIČ CZ00023221
E-mail: e-zpravodaj@nkp.cz
Telefon: 221 663 279 (H. Vajnerová),
221 663 252 (S. Vondráková)

Výkonná redakce:

Hana VAJNEROVÁ, Soňa VONDRÁKOVÁ

Redakční rada:

Irena MAŇÁKOVÁ (předseda), Jana HUŇOVÁ,
Karolína KOŠŤÁLOVÁ, Petra ŠŤASTNÁ

Grafické zpracování:

Tereza KROUPOVÁ

Příspěvky připravili:

Anna CAJTHAMLOVÁ, Marie HAŠKOVCOVÁ,
Hana HLUŠIČKOVÁ, Monika HOLOUBKOVÁ,
Karolína KOŠŤÁLOVÁ, Hana KOVAŘÍKOVÁ, Jan LUKAVEC,
Anna NERGLOVÁ, Petra ŠŤASTNÁ; Hana VAJNEROVÁ,
Lenka VÁLKOVÁ, Soňa VONDRÁKOVÁ, Zdenko VOZÁR

Obrazová dokumentace:

Anna Cajthamlová; archiv.narodni-divadlo.cz; Blaha Vít;
blesk.cz; ekonomika.idnes.cz; encyklopedie.brna.cz;
F. Bucher. Fb78; [https://media2.proquest.com/documents/
infographic-pqoneliterature.pdf](https://media2.proquest.com/documents/infographic-pqoneliterature.pdf); Karelj, Kramerius; Maros
M r a z (Maros); NDK; Odbor služeb NK ČR; Odejea;
P. Prokop; sokoljan; tyden.cz; Webarchiv NK ČR; Wikipedie;
wikipedie: Václav Mára; [wikipedie-Zdeněk Wirth, Stará Praha](http://wikipedie-Zdeněk Wirth, Stará Praha;);
www.digitalniknihovna.cz/mzk/; www.nkp.cz;

e-zpravodaj NK ČR je dostupný na adrese:

e-zpravodaj.nkp.cz

Přihlášení k odběru e-zpravodaje:

e-zpravodaj.nkp.cz

Foto na titulní straně:

pxhere.com

Co je nového

3

Národní knihovna v čase koronavirové uzavírky a po ní

Výpůjčky a rezervace ve stavu nouze

Kramerius pro VŠ aneb Národní digitální knihovna
v době virové

Anopress i z domova

Vzdálený přístup k tisícům e-knih a e-časopisů
pro čtenáře NK ČR

#KnihovnyPROTIVIRU (<https://protiviru.knihovny.cz>):
Knihovny jsou zavřené, přesto nepřestaly fungovat

Podpořte českou literaturu aneb Svět knihy
představuje české autory

Knížní novinky aneb v NK ČR knihy také vydáváme/
Výroční zpráva Národní knihovny 2019

Představujeme

5

Národní digitální knihovna – Služba
studentům i veřejnosti

Zkušební přístup do databáze ProQuest One Literature

Národní konzervační fond – představení unikátní sbírky

Webarchiv – kolekce COVID-19

Zajímavosti a tipy

8

Co čte knihovník? / Cris F. Oliverová:
Atlas literárních míst

Digitální sbírky v NDK - Díl II.: Na vlnách dobrodružství

Vítěz ankety Dotaz roku 2019 služby Ptejte se knihovny

Historické události z let končících nulou v Kalendáři
historickém Daniela Adama z Veleslavína

Zveme vás

13

Akce K: Zkáza klášterních knihoven

České galerie na adrese [Výtvarné umění online](http://vytvarne.umeni.online)

Portál **Kam po Česku**

Portál **Co kdy v Praze**

Co je nového

Národní knihovna v čase koronavirové uzavírky a po ní

Národní knihovna poskytuje své služby i v době omezení, vyžádaných šířením nemoci COVID-19. Níže se můžete seznámit s poskytovanými službami seznámit.

Na základě opatření vlády ČR, platných od 24. 4., se knihovna chystá na znovuotevření. Předpokládáme spuštění absenčních výpůjček od 4. 5. 2020. Následně budeme dle možností a doporučení příslušných orgánů postupně obnovovat další služby. Aktuální informace sledujte na webu Národní knihovny ČR www.nkp.cz a na sociálních sítích NK ČR.

Výpůjčky a rezervace ve stavu nouze

Vlasta Kostlánová

Mimořádná situace si žádá mimořádných opatření. Nejen v oblasti hypoték a podnikatelských půjček, ale i v knihovnách. Naše Národní zastavila dnem 11. března 2020 načítání poplatků z prodlení – i když ty nastřádané v předchozím období nebo již vymáhané cestou práva nikomu neodpustí – a dávkově prodlužuje rezervace připravené k vyzvednutí i absenční výpůjčky. A to i v případech, kdy celková výpůjční doba již dosáhla svého limitu nebo čtenáři vypršela registrace. V obou případech nyní platí termín do 1. června 2020. (Termín se může v průběhu května a června změnit v souvislosti se změnou vládních nařízení.) Podle potřeby se průběžně postaráme o aktualizaci těchto lhůt až do té doby, než vás budeme moci opět přivítat v Hale služeb.

Také rezervace prezenčních výpůjček ve studovných počkají na své čtenáře tak, jako by vynucené přestávky nebylo, a naváží plynule na stav před uzavřením. Známe to všichni z Šípkové Růženky – sklenka přetekla, pohlavek dopadl atd. Už aby to zase bylo „jako před tím“.

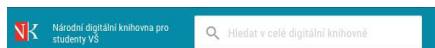
Ve stejném režimu a stejném termínu, tj. aktuálně do 1. 6., prodlužuje výpůjčky a rezervace i Slovanská knihovna.

Ve spolupráci s českými i zahraničními knihovnami se zároveň snažíme prodlužovat také výpůjční lhůty knih, které máte aktuálně vypůjčené prostřednictvím meziknihovnických služeb.

Kramerius pro VŠ aneb Národní digitální knihovna v době virové

Karolína Košťálová

S pandemií koronaviru souvisí i vznik *Národní digitální knihovny pro studenty VŠ*, která je určena pro studenty a pedagogy vysokých škol a vědecké pracovníky oficiálně uznaných výzkumných organizací. Jejím cílem je nabídnout uživatelům po dobu platnosti nouzového stavu alternativní přístup k tištěným dokumentům, a to alespoň formou online čtení. To umožňuje dohoda mezi NK ČR, *DILIA, z.s.* a *OOA-S* z 16. 3. 2020, aktuálně prodloužená do 10. 5. 2020.

Provoz *Národní digitální knihovny pro studenty VŠ* podrobně popisuje článek Z. Vozára v sekci Představujeme.

Anopress i z domova

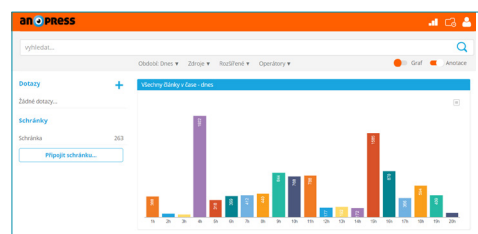
Vlasta Kostlánová

Do konce června 2020 (a podle vývoje situace případně i déle) je díky velkorysé nabídce provozovatele **anopress** firmy Newton Media tato databáze denního tisku přístupná pro uživatele Národní knihovny ČR také z domova. Na webu <http://eiz.nkp.cz/#anopress> je uveden odkaz na vzdálený přístup. Do databáze mohou přistupovat čtenáři NK ČR s platnou registrací bez prohrěšků. V případě, že platnost vaší průkazky vypršela v době nouzového stavu, kontaktujte prosím kolegy na e-mailu pujcovna.os@nkp.cz.

Mediální databáze Anopress obsahuje monitoring denního tisku, obsah vybraných časopisů, rozhlasových a televizních pořadů, internetových zdrojů i sociálních médií, a to s retrospektivou od roku 1996 (výběrově do roku 1995) až do aktuálního dne. Čtenáři mají k dispozici plný text článků, u některých článků z tištěných periodik i náhled originální podoby. Články, které vás zaujmou, si můžete uložit do své schránky vytvořené v prostředí databáze a vázané na vaši e-mailovou adresu.

Databáze je běžně dostupná pouze v knihovně na čtenářských počítačích v Referenčním centru a Studovně periodik. Využijte jedinečné nabídky a dopřejte si v této nelehké době dostatečný přísun informací podle vlastního výběru.

Přejeme samé dobré zprávy a těšíme se na viděnou po znovuotevření knihoven.

Vzdálený přístup k tisícům e-knih a e-časopisů pro čtenáře NK ČR

Karolína Košťálová

Současná situace s sebou přináší řadu omezení pro knihovny i jejich čtenáře. I když se nyní nemůžete se svými spolužáky a přáteli fyzicky setkávat ve škole, v práci nebo v knihovně, přesto je pro vás i nadále otevřený svět elektronických informačních zdrojů.

Jeho prostřednictvím můžete získat přístup k **plnému textu tisíců zahraničních e-knih a e-časopisů**. Řada zahraničních databází nyní nabízí **zdarma přístup k článkům**, které svým tématem souvisí s koronavirem. Z českých se připojilo např. **ASPI s přehledem právních informací** k nouzovému stavu a koronavirové pandemii. Možnost pracovat z domova s **českou mediální databází Anopress** jste již našli výše, stejně jako informace o vzdáleném přístupu k fondům **Národní digitální knihovny a dalších institucí pro studenty VŠ**.

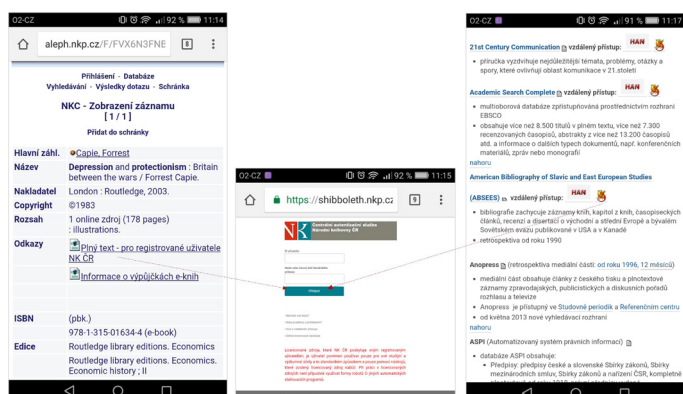
Neváhejte tedy, vstupte, vyhledávejte a čerpejte informace. Jste vítáni.

Licencované databáze a vzdálený přístup

V přehledu licencovaných databází naleznete u většiny databází ikonu , která vás dovede k Centrální autentizační službě NK ČR (CAS). Na tuto stránku se dostanete i v případě, že si konkrétní e-časopis nebo e-knihu najdete přímo v online katalogu NK ČR. Do CAS NK ČR se přihlásíte stejnými údaji, které používáte pro vstup do online katalogu NK ČR nebo online katalogu Slovanské knihovny. Jako ID tedy slouží číslo z Vaší průkazky (NKxxxxxxx). Heslem je čarový kód z Vaší průkazky (10Exxxxxx, 10Axxxxxx) nebo vaše vlastní heslo, které jste si nastavili místo čarového kódu. Po přihlášení už můžete s vybranou databází pracovat stejně, jako kdybyste byli v knihovně. Můžete zde vyhledávat, číst online nebo si vybraný text uložit či vytisknout. E-knihy jsou také velmi často k dispozici pro offline výpůjčku.

Přihlášení do vzdáleného přístupu se nedaří?

Vzdálený přístup k licencovaným databázím mohou využívat všichni registrovaní čtenáři NK ČR a Slovanské knihovny s platným čtenářským průkazem, kteří nemají žádné přestupky či nevypořádané závazky. Pokud vám přihlášení do vzdáleného přístupu nefunguje, ověřte si vždy nejprve správnost zadávaného hesla. Dalším důvodem odmítnutí práva využívat vzdálený přístup může být např. překročení výpůjční lhůty u vypůjčených knih nebo nějaké finanční závazky vůči NK ČR či ukončení platnosti čtenářského průkazu. Všechny tyto informace si můžete ověřit ve svém kontě v online katalogu NK ČR. Kontaktujte nás na adrese pujcovna.os@nkp.cz v případě, že platnost vašeho čtenářského průkazu skončila během nouzového stavu. A pokud se i přesto stane, že vám vzdálený přístup nefunguje, neváhejte se na nás obrátit na adrese reference@nkp.cz. Rádi vám pomůžeme.

Vzdálený přístup

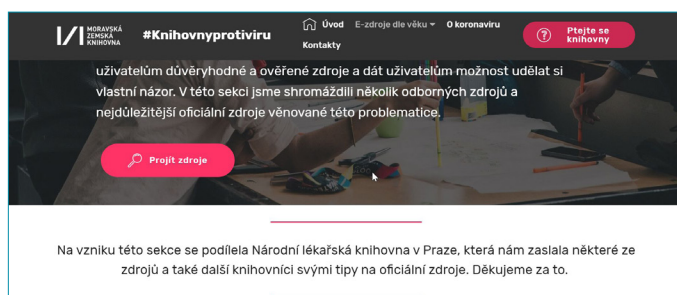
#KnihovnyPROTiviru (protiviru.knihovny.cz): Knihovny jsou zavřené, přesto nepřestaly fungovat

Soňa Vondráková

V době pandemie nového typu koronaviru, kdy jsou budovy knihoven zavřené, aby se zabránilo šíření nemoci, se

přesouvá nabídka služeb knihoven do virtuálního světa. Na webové adrese <https://protiviru.knihovny.cz> vznikl graficky přehledný rozcestník, který nabízí výběr informací a dostupných zdrojů podle tématu anebo podle věkové skupiny. Snahou tvůrců stránky z portálu knihovny.cz je ukázat, co vše mohou knihovny v této neobvyklé a nelehké době nabídnout. Návštěvníci stránky se dozví o elektronicky dostupných zdrojích, které mohou využívat z domova – od volně dostupných e-knih až po licencované odborné databáze, od zdrojů pro vědeckou práci až po zdroje pro krácení dlouhé chvíle.

Nemůže samozřejmě chybět přehled informací o **koronaviru**. Výběr článků a webových zdrojů k lékařským a zdravotnickým tématům pro širokou veřejnost nabízí portál **MedLike**, který spravuje Národní lékařská knihovna. Mezi další zdroje, které mohou zájemci o medicínské informace využít, patří **digitální knihovna nakladatelství Wiley** či webové stránky **World Health Organization**, věnované COVID-19.

Přístup k ověřeným volným zdrojům o koronaviru od Národní lékařské knihovny

Díky dobré vůli autorských svazů mohly Národní knihovna ČR a Moravská zemská knihovna dočasně zpřístupnit vysokým školám a akademické obci téměř **59 milionů stran digitalizovaného obsahu**, který byl dosud dostupný pouze ve studovních knihovně. Nyní mohou studenti studovat literaturu a psát závěrečné práce přímo doma a nemusí se vystavovat žádnému riziku nákazy.

Některé elektronické informační zdroje nové platformy

Dětem, studentům i všem občanům slouží služba **Ptejte se knihovny**. Každý všední den od 9 do 16 hodin mohou uživatelé pokládat knihovníkům dotazy z běžného života, ke studiu, z oblasti zájmových činností, s žádostí o pomoc s řešením nelehkých životních situací. Jedná se o chatovací kanál, kde tazatel jedná s živým knihovníkem, který mu

v reálném čase dohledává požadované informace. Dotazy můžete pokládat v jakoukoliv dobu. Před 9. a po 16. hodině napíšete dotaz s uvedenou Vaší e-mailovou adresou a my vám do dvou pracovních dnů odpovíme. Dotazy do systému lze vkládat i tradičním způsobem přes dlaždicové ovladače webových stránek. Garance odpovědi je opět do dvou pracovních dnů.

Platforma podporuje i soudržnost a nezištnou pomoc mezi knihovnami. Používáním hashtagu #knihovnyprotiviru mohou knihovny ovlivnit současnou kvalitu života veřejnosti. Atmosféru webových stránek dotváří slogan, který si dovolíme citovat: „Nabízíte veřejnosti v čase zavření něco unikátního, streamujete, šijete roušky? Podělte se o to na sociálních sítích a doplňte #knihovnyprotiviru. Spojíme tak síly dohromady.“

Chceme přeci ukázat, že knihovny společně mohou být užitečné i v této složité době.

Upoutávka na pomoc nakladatelům

Podpořte českou literaturu aneb Svět knihy představuje české autory

Hana Vajnerová

Letošní mezinárodní knižní veletrh a literární festival Svět knihy Praha 2020 byl sice zrušen, ale organizátoři se rozhodli pomoci české literatuře jinak.

Ve spolupráci s **iniciativou #kulturažije** jsou na **Mall.tv** (<https://www.mall.tv/svet-knihy>) od 8. dubna vysílána **30minutová čtení významných českých autorů**. Účast v **první skupině autorů** přijali **Bianca Bellová, Petr Borkovec, Radka Denemarková, Pavla Horáková, Petra Hülová, Josef Pánek, Petra Soukupová, Petr Stančík a Michal Viewegh**. Výtěžek ze čtení autorů bude využit dvěma způsoby. Polovina částky je určena samotným autorům. Druhá polovina poputuje na nákup knih českých spisovatelů a knih z produkce menších nakladatelů, kteří jsou současnou situací ohroženi nejvíce. Knihy budou následně distribuovány seniorům, dětem v ústavní péči či osamělým lidem v karanténě.

Dále byla na **dárcovské platformě Donio** (www.donio.cz/svetknihy) **založena sbírka**, kde mohou čtenáři přispět na své oblíbené spisovatele či nakladatele a zároveň pomoci k rozšíření knih potřebným.

Svět knihy se též propojil s aktivitami **Českého rozhlasu**, kde bylo ve čtvrtek 9. dubna připraveno speciální vysílání stanice **Dvojka** v podobě **12hodinového živého maratonu rozhovorů** s osobnostmi české divadelní a literární scény „**At' žije divadlo! At' žijí knižky!**“.

Souběžně s tím startuje **online kampaň #kupmiknihu**.

Všechny informace včetně linků na již uskutečněná čtení najdete na <https://sk2020.svetknihy.cz>.

Knižní novinky aneb v NK ČR knihy také vydáváme

Hana Hlušíčková

Výroční zpráva Národní knihovny 2019

Vydavatelskému oddělení Odboru komunikace NK ČR se podařilo v nelehkých podmínkách uzavření knihovny zkompletovat, zpracovat a vydat Výroční zprávu Národní knihovny ČR za rok 2019. Dostupná je od 22. dubna 2020 na obvyklé adrese: www.nkp.cz/soubory/ostatni/vz2019.pdf.

Představujeme

Národní digitální knihovna – Služba studentům i veřejnosti

Zdenko Vozár

Světově rozšířený vir došel i do české kotliny. Dne 11. 3. 2020 byla NK ČR uzavřena po všechny čtenáře. Vláda vyhlásila 12. 3. 2020 nouzový stav a od 16. 3. 2020 karanténu na území celé České republiky. Tato opatření v souvislosti s uzavřením vysokých škol a knihoven a přerušáním kontaktní výuky mají dopad nejenom na běžný provoz, ale i na činnost, která se dá jako jedna z mála perspektivně provozovat téměř samostatně – a to je příprava kvalifikačních prací a vědeckých článků. U zahraniční tvorby to není až takový problém, ale lokální produkce a starší dokumenty bývají dostupné již obtížněji s ohledem na autorský zákon. Knihovny v ČR už dlouhodobě pracují na digitalizaci a prezentaci české písemné tvorby. Za poslední dekádu digitalizace pro dlouhodobé uložení a ochranu výrazně pokročila a nashromáždila značné penzum děl (stále jich však více k digitalizaci zbývá). Zároveň knihovny ve společném úsilí vyvíjejí český unikátní SW Kramerius (aktuálně se připravuje další generace), který má být moderním uživatelským klientem, jenž umožňuje prezentovat digitalizované obrazy, jejich metadata a případně s nimi dále pracovat. Nicméně doposud bylo velice obtížné prohlížet digitalizovanou díla jinak než přímo na počítači v knihovně. Prezentace na internetu je silně omezena a to důvodně – aby se nezasahovalo do autorských práv jejich nositelů.

Národní digitální knihovna pro studenty VŠ

V dnešní specifické situaci, kdy čtenáři knihoven zůstali před jejich branami (a pravděpodobně i za dveřmi svých vlastních domovů), se PhDr. Martinovi Kocandovi, Ph.D., generálnímu řediteli NK ČR podařilo dne 16. 3. 2020 do-

jednat s kolektivními správci autorských práv, zastoupenými organizacemi DILIA a OOA-S, dohodu o zpřístupnění slovesných děl v digitálním repositáři NK ČR studentům a vědeckým pracovníkům, respektive veřejným institucím a vědeckým institucím (VVI), vedeným v registru Ministerství školství ČR – tj. včetně čtenářů Národní knihovny ČR (NK ČR), Moravské zemské knihovny (MZK), Národní technické knihovny (NTK), či dokonce Městské knihovny v Praze (MKP). Jejich registrovaní členové mají po autentifikaci možnost studovat obsah nejenom z Národní digitální knihovny NK ČR, ale dokonce také ze všech digitálních knihoven v celé České republice za dodržení podmínek autentizovaného přístupu a zřízení online služby ze strany knihoven.

NK ČR spustila hned následující den, tj. od 17. 3. 2020, první verzi služby Národní digitální knihovny pro studenty vysokých škol (NDK pro studenty VŠ), o kterou čtenáři projeví mimořádný zájem. Provoz již od prvních momentů dosahoval dvacetinásobné kapacity vrcholů standardního provozu a nebývalé intenzity po celý den. V prvních fázích dosahoval až 15000 čtenářů denně, celkově cca 40000 unikátních uživatelů. Od toho momentu NK ČR pracuje na trvalém posílení dostupnosti služby NDK pro studenty VŠ tak, aby byla schopna uspokojit všechny požadavky mnoha tisíc uživatelů. Zároveň technický tým NK ČR v intenzivní spolupráci s MZK, dlouhodobým partnerem NK ČR při digitalizaci a vývoji, spustil přípravy na poskytování služby NDK pro studenty VŠ i prostřednictvím připojení z brněnské lokality, aby se mohl snáz vykrývat zájem všech účastníků provozu. Repositáře NK ČR a MZK se totiž obsahově překrývají – jde o výsledky z projektu *Vytvoření Národní digitální knihovny* (NDK, 2010-2019).

Důležité bylo, že NK ČR již měla vybudovaný model připravený pro zpřístupňování děl v omezeném režimu na dálku. Tento model dosud fungoval v testovacím režimu pro stavbu sítě ke zpřístupnění Děl nedostupných na trhu (po krizi se počítá s jeho uvedením do plného provozu). Právě rychlé zapojení kolegů z MZK spolu s využitím již vybudovaného modelu umožnilo v rámci zázemí České akademické federace identit eduID.cz od CESNETu připravit v rekordně krátkém čase novou, kvalitativně vyšší podobu služby. NDK pro studenty VŠ může nyní využívat 94 institucí z vysokého školství a VVI. Pro tuto verzi připravilo Referenční centrum NK ČR ve spolupráci s obsahovými správci obou knihoven uživatelský manuál, který zohledňuje dotazy uživatelů digitální knihovny.

Postup a know-how pro zprovoznění této specifické instance NK ČR je k dispozici administrátorům z ostatních knihoven tak, aby i další instituce mohly zpřístupnit obsah svých digitálních knihoven studentům. V rámci tohoto procesu jsme zároveň zapojili dalších 35 vysokoškolských institucí a VVI, které jsou zatím mimo již zmíněnou federaci eduID. Jejich studenti, pedagogové a vědeckí pracovníci do NDK

pro studenty VŠ vstupují pomocí provizorních organizací poskytnutých CESNETem. Díky tomu mohou další skutečně oprávnění uživatelé profitovat z nově poskytované služby.

Migrace z digitální knihovny Kramerius 3

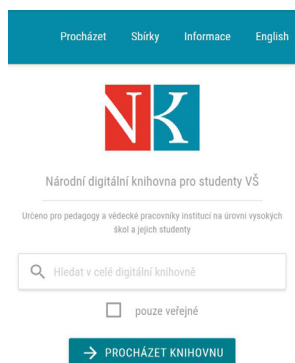
V rámci prostoru, který poskytla digitalizace NK ČR, se technický tým pustil do ostré migrace obsahu Digitální knihovny Kramerius 3 do Digitální knihovny Kramerius 5 označený tagem K3toK5. Jedná se o původní digitalizaci NK ČR, která byla a je průběžně konvertovaná do prostoru současného repositáře. Její produkty jsou trvale uloženy v dlouhodobém úložišti a rovněž prezentovány v aktuální digitální knihovně. Pečlivá manuální konverze doplňující všechna chybějící data a metadata probíhá už řadu let (od r. 2011) a je procesně náročná. Byl připraven automatický proces konverze, vycházející z dosavadních manuálních postupů, který umožňuje navázat na produkci ve standardu NDK. Nicméně jde o produkt, který následně budou doplňovat odborníci z dlouhodobého úložiště NDK. Dokumenty, které prošly touto automatickou migrací, proto zatím mohou vykazovat zastaralý popis, případně strukturální a obsahové vady. Cílem strojové konverze je však během stávající mimořádné situace přemigrovat drtivou většinu (3,3 milionu stran), nyní již složitě dostupných, zato velice cenných historických periodik zejména z 19. a první poloviny 20. století¹. A to tak, aby byla dostupná čtenářům již teď, i když v nižší kvalitě, přičemž většina (s výjimkami stále pod autorským zákonem) bude dostupná všem bez jakékoliv autentikace.

Díla nedostupná na trhu (DNNT)

Posilování služeb digitální knihovny povede po odeznění krize ještě k jednomu zásadnímu efektu. Dlouho připravovanou službu poskytování děl nedostupných na trhu² bude možné po technickém posunu poměrně rychle zavést pro různé knihovny v ČR a jejich uživatele – a to přímo z domovů. Dostupnost české literatury bude výrazně vyšší pro všechny registrované čtenáře zapojených organizací. Pravděpodobně to také přinese zvýšený zájem čtenářů o výběrovou digitalizaci, rozsah a strukturu obsahu nejenom Digitální knihovny NK ČR nebo MZK, ale všech digitálních knihoven vznikajících na území České republiky.

Závěrem

Enormní zájem (přes 100000 unikátních uživatelů k 22. 4. 2020) o digitální knihovnu v době, kdy fyzické výpůjčky jsou obtížně proveditelné, ukazuje do budoucna, nejen v době krize, na význam digitálních služeb, rozvoj prezentačních aplikací a udržování licencí pro zprostředkování obsahu. Tyto služby byly doposud budovány ve stínu veřejného zájmu o knihovny. Skutečný zájem v době krize také zdůrazňuje kritickou důležitost jak výstavby celostní národní výzkumné infrastruktury, tak i poskytování obsahu knihovny občanům. A to nejenom co se týče posilování rozvojových a výzkumných projektů (např. strojového učení), případně přípravy HW zázemí na podobné krize, ale především udržitelnosti a škálování aplikačních služeb zaměřených na klasický bohemikální obsah tak, aby byl dostupný všem zájemcům rychle a bez rozdílů. Čtenářské

zájmy pro DNNT a následující služby se mohou pohybovat ve velkém rozsahu, od studia a výzkumu až po poučení či pobavení, a proto je bezesporu velkou výhodou dostupnost vždy a kdekoli na území ČR.

¹⁾ Patří mezi ně např. časopis Blahověst (1847-1895), sborník *Abhandlungen der Königlichen böhmischen Gessellschaft der Wissenschaften* (1804-1885), populární časopis *Kino* (1945-1993), nebo brzy též *Lidové noviny* (1893-1952) a noviny *Bohemia* (1828-1938).

²⁾ <https://dnnt.nkp.cz>: „Nejdříve díla knižně vydaná (přesněji – vydání monografií) do roku 1989, později vydaná do roku 2007. Z novin a časopisů (periodika) budou zpřístupňována vydání starší 10 let – zprvu tedy vydaná do roku 2009, vždy po roce se bude časová hranice posouvat. Zpřístupňování se nebude týkat všech digitalizovaných děl, nýbrž pouze děl nedostupných na trhu jak je definuje autorský zákon.“

Zkušební přístup do databáze ProQuest One Literature

Anna Nerglová

V rámci licencovaných elektronických informačních zdrojů nabízí pravidelně Národní knihovna ČR svým uživatelům zkušební (časově omezené) přístupy do nových potenciálně zajímavých databází. Aktuálně je pro uživatele ve zkušebním přístupu do 22. 6. 2020 dostupná **databáze ProQuest One Literature**. Jedná se o plnotextovou databázi, tematicky zaměřenou na zdroje z oblasti literatury a literární vědy. Zpřístupňuje nejen plné texty časopisů a primárních literárních pramenů (proza, poezie, drama), ale i literární kritiku, obsahy odborných knih, referenčních děl (encyklopedií, slovníků), kvalifikačních prací, a dokonce i videa a audionahrávky představení nebo rozhovorů s autory.

ProQuest One Literature obsahuje literární díla 65 národních literatur od historických až po současnou tvorbu. Zahrnuje díla literární kritiky od 17. století po ta nejnovější.

Z „rodiny“ ProQuest jsou uživatelům NK ČR přístupné také **databáze ProQuest EBook Central** obsahující odborné elektronické knihy a **multioborová databáze ProQuest Central**, která byla představena v minulém čísle e-zpravodaje.

Zkušební přístup je obvykle dostupný na počítačích ve studovných NK ČR, což není v době uzavření knihoven z důvodů nařízených preventivních opatření úplně aktuální, ale čtenáři s platnou registrací mají možnost využít vzdálený přístup. Více informací a odkaz **na vstup do databáze najdete na stránce s přehledem elektronických informačních zdrojů v NK ČR**.

ProQuest One Literature
Explore and experience the breadth of literary content like never before
Three million citations and growing

- Primary Works**
100,000+ hard-to-find primary works from across 65 countries
- Diverse Voices**
100,000+ hard-to-find primary works from across 65 countries
- Video and Audio**
1,000+ videos and 1,000+ audio files of performances and author interviews
- Reference Works**
16,000+ encyclopedias, compendiums, and dictionaries provide background and context
- Full-Text Journals**
1,200+ literary journals, books, reviews and interdisciplinary publications offer contemporary criticism
- Historic Criticism**
30,000+ sources of historic literary criticism cover 17th through 21st century authors
- Dissertations**
16,000+ dissertations offer scholarly insight on emerging literary topics with rich reference citations
- Ebooks**
20,000+ ebooks provide in-depth critical analysis of primary works and author biographies

ProQuest ONE LITERATURE
Discipline-specific, multi-format experience

Národní konzervační fond – představení unikátní sbírky

Anna Cajthamlová

Když někomu ze svých známých řeknu, že mám v Národní knihovně na starosti správu Národního konzervačního fondu, reakce vypadá většinou takhle: „Tak to se staráš o ty rukopisy a tak?“, nebo: „To tam máte opravdu všechno?“ Pojďme se v tomto článku podívat, co Národní konzervační fond (dále jen „NKF“) je. V dalších číslech e-zpravodaje se dozvíte něco více o jeho obsahu, ochraně, speciálních dokumentech apod.

Depozitář NKF

Národní konzervační fond je novodobá konzervační sbírka, která obsahuje dokumenty od roku 1901. Starší dokumenty spravuje v Národní knihovně Oddělení rukopisů a starých tisků a správa Fondu 19. století. Může se stát, že se i v NKF objeví dokumenty z 19. století, to je dáno historickým vývojem sbírek. Fond 19. století byl totiž vyčleněn dodatečně. Část svazků v NKF zůstává, jedná se především o periodika, která pokračují přes rok 1900.

NKF je tvořen převážně přírůstků, které do sbírky chodí na základě práva celostátního povinného výtisku. Zákonem je dáno, že cokoli vyjde v ČR, musí vydavatelé poslat do 4 sbírek s tímto právem. Kromě NKF se jedná o sbírku Univerzálního knihovního fondu (také v NK ČR) a archivní sbírky v Moravské zemské knihovně a ve Vědecké knihovně v Olomouci. Povinný výtisk je dán i regionálně a má odlišná pravidla pro periodika – více viz <https://www.nkp.cz/sluzby/sluzby-pro/povinne-vytisky/povinnevytisky>. Úkolem knihoven s celostátním povinným výtiskem je tyto konzervační sbírky dlouhodobě uchovávat, chránit, budovat a doplňovat (viz <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-257>).

Výše uvedené tři konzervační sbírky jsou přibližně na stejné úrovni využívání, ochrany a budování. Půjčují se prezenčně uživatelům, využívají se k reprografickým službám a k digitalizaci. Národní konzervační fond však stojí mimo tuto trojici. Jako sbírka má nejvyšší stupeň ochrany pro dlouhodobé uchování. V současné době je umístěn v nejnovějším, nejmodernějším a technologicky nejvybavenějším skladu Národní knihovny v Centrálním depozitáři v Hostivaři (viz obrázek). Přístup k němu je pečlivě střežen jeho správci z Oddělení správy Národního konzervačního fondu. Bez jejich vědomí se k němu nikdo nedostane. Hlavním posláním sbírky je uchovat exempláře do budoucna jako kulturní bohatství. Z tohoto důvodu je také značně omezeno jeho využívání.

Národní konzervační fond je možné studovat ve zcela výjimečných případech. Lze to pouze tehdy, pokud neexistuje jinde v České republice jiný exemplář požadovaného dokumentu a pokud není svazek zdigitalizovaný nebo zmikrofilmovaný. Požadavek na výpůjčku z NKF je nutné podat v Hale služeb v Klementinu, kde pracovníci prověří, zda je oprávněný. Následně ho přepošlou správcům NKF, kteří ještě provedou sekundární kontrolu, a teprve potom je možné si svazek vypůjčit prezenčně v badatelském režimu přímo ve studovně Centrálního depozitáře v Hostivaři. Svazky nelze půjčovat domů ani do Klementina.

Tento režim se vám může zdát příliš přísný, ale nezapomeňme, že půjčujeme knihu, kterou už v žádné jiné knihovně nenajdete.

Webarchiv – kolekce COVID-19

Marie Haškovcová, Monika Holoubková

V době vzniku tohoto článku čelí svět pandemii viru COVID-19. Na začátku prosince 2019 se virus objevil v Číně a rychle se postupně dostal do celého světa, včetně České republiky. Podobně jako hýbe celosvětovým děním, rezonuje i v prostředí internetu. A my se snažíme tuto nebyvalou událost zachytit v naší tematické kolekci.

COVID-19

Klíčová slova sklízíme:
[krizový management](#), [infekční nemoci](#), [epidemie](#), [nemoci](#), [krizové situace](#),
[globální problémy](#), [lékařská péče](#), [přenos infekčních nemocí](#)

SZU.CZ
<http://szu.cz/tema/krizove-situace/2019-ncov-novy-koronavirus-wu-chan>
[\[archivovaná verze\]](#)

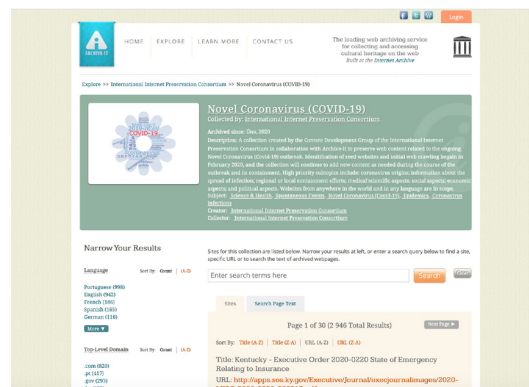
www.mzcr.cz
http://www.mzcr.cz/dokumenty/informace-pro-obcany-v-souvislosti-s-aktualnim-vyskytem-ctnskeho-koronaviru-2019_18415_1.html
[\[archivovaná verze\]](#)

Koronavirus COVID-19 hýbe světem. Průběžně vznikající tematická kolekce sleduje jeho

Tematická kolekce COVID-19 na stránkách Webarchivu

V únoru vyzvalo mezinárodní konsorcium webových archivů IIPC své členy, k nimž Webarchiv patří, ke sbírání relevantních zdrojů, které se tomuto tématu věnují. Průběžně z nich vzniká velká společná kolekce, je sklízěná po etapách a aktuálně zaindexované zdroje můžete nalézt na webu IIPC. V té době jsme v České republice sledovali šíření viru pořád ještě zpozďálí, brzy však události nabraly rychlý spád a během několika týdnů jsme se ocitli v nouzovém stavu a celostátní karanténě. Vzhledem k tomu, že se jedná o naprosto výjimečnou situaci, která se dotýká nás všech, ovlivňuje všechny aspekty našeho života a rychle se mění, rozhodli jsme se toto téma poprvé monitorovat prostřednictvím denních sklízni. V naší kolekci [COVID-19](#) se snažíme o zachycení přítomnosti a dopadů viru z různých perspektiv. Sledujeme vládní zdroje, lékařské a zdravotnické weby, odborné i popularizační tematické stránky, ohlasy v nejrůznějších médiích, ale také dobrovolnické aktivity a občanské iniciativy, kterých vzniklo velké množství. Součástí sbírky jsou weby akademických pracovišť

i jednotlivců, kteří se věnují vývoji ochranných pomůcek, zdroje zkoumající ekonomické, právní a sociální dopady vládních opatření, ale třeba i dezinformace a konspirační teorie nebo umělecké reflexe přítomnosti koronaviru. Pokoušíme se zaznamenat i dění na sociálních sítích, které je ale komplikované zachytit z technického hlediska. Ve snaze o co nejširší záběr jsme oslovili s žádostí o zaslání návrhů zdrojů k archivaci i knihovnickou komunitu a veřejnost. [Výzva](#) stále trvá. Snažíme se o vytvoření hodnotného informačního zdroje pro budoucnost. A zároveň doufáme, že virus brzy zvládneme a že budeme moci tuto kolekci zdrojů uzavřít.

Mezinárodní tematická kolekce Novel Coronavirus (COVID-19)

Zajímavosti a tipy

Co čte knihovník?

Cris F. Oliverová: *Atlas literárních míst.*

Jan Lukavec

Jak napsat literární atlas? Způsobů je více. Někteří takový úkol pojali jako chronologicky uspořádané seriózní dějiny světové literatury s důrazem na to, odkud daná skupina autorů pocházela, případně kdo a jak daný region tematizoval. To je případ výborného *Atlasu literatury* (Ottovo nakladatelství – Cesty, 2003), který vznikl pod redakčním vedením spisovatele a profesora American Studies **Malcolma Bradburyho** a pro místní vydání byl ještě doplněn českými literárními vědci. Najdeme v něm kapitoly jako *Puškinův a Dostojevského Petrohrad*, *Wittgensteinova Vídeň* nebo *Hollywood spisovatelů*. Jednotlivé eseje se pokoušejí o postihu genia loci dané lokality, případně stručně postihují, jak se obraz daného místa vyvíjel: v případě Chicaga od malé vesnice s 250 obyvateli přes velkoměsto, v němž se roku 1893 konala přelomová Světová výstava, Chicago coby sexuální magnet u **Theodora Dreisera** a sídlo hrůzných jatek u **Uptonu Sinclaira** až k postmodernímu velkoměstu **Saula Bellowa**.

Jiní křičí nahodile krajinou a přibližují, jak vypadají příbytky, v nichž vznikala slavná díla světového písemnictví, jaké obrazy příslušným literátům přitom visely na stěnách, v jakém seděli křesle a jak vypadal toaletní stolek jejich matky. Tento druh poznatků můžeme získat z knihy *Literární toulky světem: průvodce po literárních pamětihodnostech od Bathu Jane Austenové po Key West Ernesta Hemingwayho*.

waye (Knižní klub, Praha, 2009). Pro náruživé cestovatele, kteří chtějí dané umělecké svatyně navštívit osobně, poskytují i podrobné kontaktní informace. Autorky této publikace, dvě spisovatelky a reklamní specialistky, přitom zřejmě chtějí čtenáře nakazit svým entusiasmem: „Myslíme si, že nejsme jediní lidé, kterým stačí zmínka o Hemingwayově Key Westu nebo o Hugově Paříži, aby si utíkali rezervovat letenku a sbalili kufry.“

A ještě zcela jiný přístup zvolila **Crís F. Oliverová**, o níž kniha nic bližšího neuvádí, v publikaci *Atlas literárních míst* (*Atlas de los lugares literarios*. Přel. **Štěpán Zajac**, XYZ, Praha, 2019, 127 s.). To je totiž ve skutečnosti atlas fiktivních literárních světů, a jako takový má blíže třeba k *Dějinám legendárních zemí a míst*. Zatímco je ale Ecova kniha poutavým a současně sledovaným kulturně historickým pojednáním, publikace Oliverové je svérázná popularizační příručka, která se snaží o maximální čtivost, i když z hlediska poučeného čtenáře se přitom nevyhne trivializaci (ovšem pro takového recipienta zřejmě ani nebyla určena). Má charakter jakéhosi průvodce, který do vybraných beletristických časoprostorů láká nové návštěvníky, a to doslova stylem, jako by je zvala do Disneylandu. Jako v případě knihy **Diany Wynne Jonesové** *Howlův putující zámek* (Volvox Globator, 2011): „Zajděte na nábřeží a pozorujte zakleté mořské panny se zelenohnědými vlasy nebo sledujte netvora s drápy, napůl kočku a napůl lachtana. Projděte se po vzkvétajícím městečku Trhové Třísky, které se proslavilo svým začarovaným kloboučnictvím, a teď se tam prodávají palmy plodící oříšky s vůní cibule.“ Fabule zařazených děl je tak v knize komprimována či zjednodušena (na hranici karikatury) do formy jakési hry, například únikové. Třeba u knihy *Inkoustové srdce* **Cornelie Funkeové**: „Padnete-li Kozorohovi do osidel, musíte nějak zabránit tomu, aby vás zavedli do ďáblova chrámu [...] Uvnitř pokrývá všechny stěny krvavě rudá barva a z rohu vrhá stín socha rohatého anděla s ulomeným křídlem.“ Někdy autorka slibuje i bonus jako v loterii nebo vědomostní soutěži: „Jestliže na draky zapůsobíte svým důvtipem, možná vás na rozloučenou obdarují nějakým drahokamem.“ Nezřídká pak takové pozvání působí trochu komicky, případně je i zavádějící, jako v případě knižní předlohy *Hry o trůny*: „Pokud nechcete bídně zhyznout v některé z hradních kobek, vystříhejte se zrady a jiných těžkých zločinů.“

Kousavě bychom ale mohli připustit, že u některých románů (typu *Stmívání* **Stephenie Meyerové**) není původní děj příliš komplikovaný, takže jeho zestručnění na tři tisíkové strany nemusí být tak reduktivní jako v případě textů ostatních. Oliverová přitom rozlišuje na jedné straně krajiny zcela vymyšlené a na straně druhé ty, které mají vazbu ke konkrétní geografické lokalitě. Jako je Londýn Sherlocka Holmese nebo americké městečko Forks, které si zmíněná Meyerová pro svoji upírskou ságu vybrala, jelikož si o něm dopředu zjistila, že tam hodně prší.

Různé literární atlasy se obracejí na velmi odlišné typy publika: některé osloví spíše znalce, kteří mají pochopení pro literárně-geografickou hermeneutiku a historii; jiné jsou vhodnější pro zbožné vyznavače literárních kultů, putující po lokalitách, které si podle nich dosud uchovávají něco ze sakrální aury jejich majitelů (nebo pro zvědavé zájemce

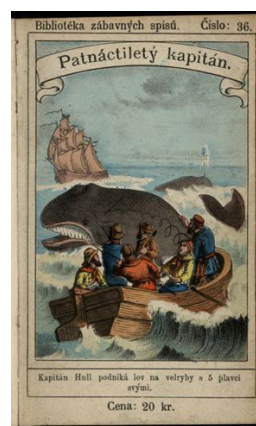
o soukromí literárních hvězd). U *Atlasu literárních míst* by se dalo vzhledem k hravému stylu předpokládat, že cílovou skupinou budou děti mladšího školního věku, ale přítomnost titulů jako *Hunger Games* nebo *Pán much* toto určení znejasňuje. Ostatně také rozporuplné ohlasy na portálu *Databáze knih* tento dojem spíše potvrzují. Jako stylistické cvičení, jak popsat velmi odlišné fikční světy předem stanoveným způsobem, tato kniha možná stojí za pozornost (a někomu tento atlas snad i pomůže v orientaci po takřka nekonečném literárním poli), ale minimálně u některých děl je takový postup nešťastný nebo ne zcela vhodný.

Digitální sbírky v NDK – Díl II.: Na vlnách dobrodružství

Hana Kovaříková

Druhá virtuální sbírka, kterou bychom vám chtěli představit, je v současné době tou nejobsáhlejší. Pokud hledáte v časech karantény čtenářské povzbuzení, téměř dvě stovky titulů dobrodružné literatury naleznete přímo [zde](#).

Sbírka původně vznikla pro sjednocení *Bibliotéky zábavných spisů*. Tuto edici s nápadnou barevně ilustrovanou obálkou založil malostranský knihkupec a nakladatel František Kytka. Vydával ji mezi 70. a 80. léty 19. století. Jaká dobrodružství přichystal Kytka pro své čtenáře konce *evropského století*? Aniž by opustili levý břeh Vltavy, Matěj Karas, autor několika brožur, s nimi – jako dnes s vámi, propluje přes Středozemní moře k *africkým břehům*, odkud to bude už jen kousek navštívit *našince v Austrálii* přes Indický oceán, z Oceánie se můžete vydat zcela bezpečně, nebojte, po *Vodách čínských*, ze kterých se dostaneme k průzkumu záhad *Tichého okeánu*, opravdu – okeánu, jak dokládá *Ottův slovník naučný*, toto označení odpovídá tehdejšímu pravidlům pravopisu. *Bibliotéka zábavných spisů* skýtá mnoho dalších nebezpečných výprav, které z per českých spisovatelů, již se sotva kdy vydali dále než k Brnu, příznivě zapůsobí na vaše pozitivní naladění svým humorem, napětím i úsměvnými, leckdy mylnými, představami.

Vydejte se s *Bibliotékou zábavných spisů* na dobrodružnou plavbu – pohodlně se usadte do křesla, bude to trochu houpat.

Sbírku dobrodružné literatury jsme začali doplňovat také zahraničními autory. Jaká by to byla výprava bez takových autorů, jakými jsou například francouzský spisovatel Julius Verne, průkopník vědeckofantastické literatury, jehož romány jsou stále čteny s nýmým úžasem. Například titul *Dva*

roky prázdnin nyní nabývá pro mnohé rodiče jasnějších rozměrů. Anglického satirika Jonathana Swifta zde najdete s jeho Gulliverovými cestami vydanými roku 1726. Fiktivní cestopis plný fantastických motivů, satiry i antiutopie vás zajisté pobaví. Polský nositel Nobelovy ceny za literaturu Henryk Sienkiewicz je zastoupen čtenářsky oblíbeným románem Ohněm a mečem, jehož dva díly otevírají rozsáhlou trilogii. Na jeho stránkách jsme svědky vypuknutí ukrajinského kozáckého povstání Bohdana Chmielnického proti polskému státu, které se odehrálo okolo roku 1648. Světovou literaturu dobrodružných románů doplňují nezapomenutelné tituly jako Bílý tesák, řada „májovek“, například Divokým Kurdistánem, nestárnoucí Tři mušketýři, Druhá kniha džunglí, ale i české emblematické dílo, jakým je třeba Válka s mlouky.

Doufáme, že vám tato, ale i další virtuální sbírky Národní knihovny, dohledatelné na stránkách Krameria, pomohou na chvíli zapomenout na okolní realitu. Stačí si vybrat některý z titulů, pohodlně se usadit a vydat se na čtenářskou výpravu do zapadlých koutů světa za příjemným dobrodružstvím. Přejeme šťastnou plavbu na vlnách dobrodružství!

K dobrodružným knihám patří také zajímavé ilustrace, ty nejzdařilejší naleznete na stránkách „verneovek“. Tato pochází z Pána světa.

Vítěz ankety Dotaz roku 2019 služby Ptejte se knihovny

Lenka Válková

I přes veškeré vnější vlivy, které zaměstnaly a zaměstnávají naši pozornost, neupadla anketa Dotaz roku 2019 v zapomenutí a našlo se značné množství příznivců, jež věnovali svůj čas nabízeným dotazům a výběru svého favorita ankety. Všem, kteří se ankety zúčastnili, tímto velmi děkujeme.

S určitou převahou byl v anketě za vítěze zvolen dotaz, tazající se na historii a původ jednoho z nejstarších lidských gest, vyjadřujícího určitou mezní emoci či názor. Poměrně hrdě ovšem v anketě bojoval o své místo mezi nejlepšími i dotaz na známé a méně známé české bojovnice. Ve větší míře zaujaly svým tématem a zpracovanou odpovědí též dotazy na záhadné obrazce na poli – ve spojitosti s náhradou jejich škod, a vysvětlení, proč je ptačí zpěv nejintenzivněji slyšet v ranních hodinách.

Všechny výše zmíněné dotazy si můžete přečíst v archivu služby Ptejte se knihovny (<http://ptejteseknihovny.cz>).

Nyní ovšem již alespoň ukázka z vítězného dotazu a odpovědi ankety Dotaz roku 2019:

Dotaz:

Dobry den, zajimalo by me, kdy se poprvé objevilo gesto vztyčeného prostředníku a v které zemi vzniklo.

Odpověď:

Dobry den, gesto vztyčeného prostředníku patří pravděpodobně k nejstarším gestům. Písemné zmínky o něm můžeme nalézt již v antických hrách a dalších písemnostech. Je ovšem možné, že bylo používáno ještě dříve, pouze se o jeho užívání nedochovaly žádné písemné zprávy. Poměrně hojně je gesto zmiňováno v římském období, kdy jej vedle běžného obyvatelstva používali i římsí legionáři a císaři (např. Caligula).

V křesťanském období bylo značně upozaděno, přesto (především v italských oblastech) toto gesto nevytizelo a od renesance se jeho používání opět rozšiřovalo. Pravděpodobně s italskými emigranty se dostalo koncem 19. století do Ameriky, kde značně zdomácnělo.

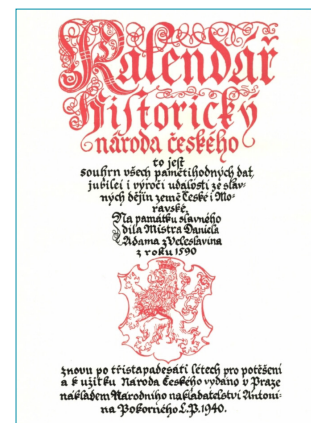
Celý text vítězného Dotazu roku 2019 naleznete na stránkách Ptejte se knihovny: <https://www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/jak-stare-je-gesto-vztyceneho-prostredniku>.

Historické události z let končících nulou v Kalendáři historickém Daniela Adama z Veleslavína ve vydání z roku 1940 Výběr událostí zaznamenaných k měsícům květen a červen

Hana Vajnerová

Titulní list Historického kalendáře

1. května

L.P. 1890 poprvé v Čechách slaven **svátek práce**.

2. května

L. P. 550 Zigmund král Burgundský od franckého krále Klodomíra s manželkou i dětmi do studnice svržen. Ostatky jeho dal císař Karel IV. Léta 1360 do Prahy přenést a uložit ve zvláštní kapli chrámu sv. Víta, kdež dodnes jsou chovány v barokním sarkofágu. Svatý Zigmund jest uctíván jako spolupatron království českého a jméno jeho oblíbeno bylo ve vlastech našich zejména v XV. a XVI. věku.

4. května

L. P. 1380 začal se mor v Čechách a trval až do konce měsíce října a v tom času pochováno lidí u fary sv. Štěpána Velikého na Novém Městě pražském tři tisíce a padesát. –

A toho roku myši pojedly téměř všechna obilí na polích i trávy na lukách, takže lidé neměli co žít ani sčít.

L. P. 1570 na den Vstoupení Božího, **Anna, nejstarší dcera císaře Maximiliána II.**, v kostele sv. Víta na hradě pražském oddána a potvrzena stavu svátosti manželství skrze Antonína, arcibiskupa pražského, Filippovi II., králi hispánskému, jehožto při té slavnosti zastupoval Karel Štýrský, arcikníže rakouské, nevěstin vlastní strejc.

7. května

L. P. 1940 zemřel v Brně český právník **Ladislav Pluhař**. Narodil ve Žďáře, promován v Praze r. 1889, trvale se usídlil v Brně. Po světové válce 1918 byl předsedou zemského výboru a zasloužil se o elektrisaci Moravy. Jeho zásluhou zřízena též společnost pro výzkum jeskyň Moravského krasu.

12. května

L. P. 1820 narodil se v Praze český malíř **Josef Mánes**. Školil se u svého otce, malíře Antonína Mánesa, a na pražské Akademii u Tkadlíka, po jeho smrti u Rubena, který mu vykázal význačné místo v atelieru. Z akademické doby se již datují význačné práce Mánesovy, zejména podobizny. Roku 1844 odešel Mánes na tři léta do Mnichova, kde vytvořil komposiční obrazy Petrarkey s Laurou, Dürera aj. Po návratu do Prahy odešel brzy na Moravu a do Slezska, kde u zachovalého lidu objevil výtvarný projev národní duše české a slovanské. Po r. 1850 žil občas na zámku Čechy, na panství hraběte Sylva-Tarouccy v aristokratickém prostředí, kde maloval skvělé podobizny šlechticů. Další cesty na východ přiblížily Mánesa ještě více k prstonárodnímu motivu, který inspiroval jeho skvělé ilustrace k národním písním, dvanáct obrazů orloje dokončeného r. 1866 a vrcholné dílo obrazů k RKZ. Tragický stín duševní choroby padl na poslední čas jeho života a smrt byla jen vykoupením.

16. května

L. P. 1870 narodil se v Praze český malíř **Antonín Slavíček**. Studoval v Praze u Julia Mařáka, octl se pod vlivem Chittussiho a našel v české krajině zdroj mocných inspirací. Postupně zjemňoval starý popisný realismus a vnášel osobní náladu do barvy, již vykládal světelně, a dospíval vlastními cestami i k výrazu impresionistickému, jehož potvrzení našel při své pařížské cestě r. 1907. Na podzim r. 1909 byl raněn mrtvicí při koupání a 1. února 1910 ukončil svůj život. Slavíčkovo dílo, jeden ze základních kamenů českého impresionismu, má vynikající význam pro dějiny našeho krajinářství a malířství vůbec. Náladu pražské ulice, aristokratického parku ve Veltrusích i chudé horské krajiny z okolí Kameniček dovedl podat Slavíček s nevšedním uměním a s výrazem nadevše osobitým.

L. P. 1870 narodil se v Mirošově u Rokycan **Karel kardinál Kašpar, arcibiskup pražský**. Studoval filosofii a teologii v Římě, kde r. 1893 vysvěcen na kněžství a tamtéž promován na doktora teologie i práv. Působil v duchovní správě v Praze, r. 1907 se stal kanovníkem kapituly u sv. Víta, r. 1920 se stal světícím biskupem v Hradci Králové, téhož roku obdržel nejvyšší svěcení. Po resignaci pražského arcibiskupa Františka Kordače jmenován biskup Kašpar jeho nástupcem a slavně uveden v úřad 15. listopadu 1931. O tři roky později se mu dostalo klobouku kardinálského. Stál v řadách duchovenstva, které se domáhalo v Římě reforem a privilegií pro českou církev. Karel kardinál Kašpar je první Čech nešlechtického, občanského rodu, jemuž se dostalo kardinálského purpuru.

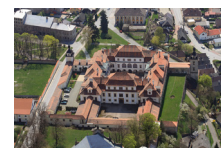

20. května

L. P. 1500 kométa vidína na nebi v straně půlnoční na znamení kozorožce a táhla se k Menšímu Polsku, k Litvě a Moskvě. Potom po Sv. Duše, 8. dne června zmizela.

22. května

L. P. 1640 založeno bylo **panství Rychnova nad Kněžnou** v rodě Kolowratském. Koupil tehdy Albrecht Libštejnský z Kolowrat Rychnov spolu s Boruhrádkem od Eleonory, manželky Ferdinanda II. Za syna Albrechtova Františka Karla postaven nový zámek a zřízena významná kolej piaristická.

24. května

L. P. 1790 zemřel v Praze český historik **Job Felix Dobner**, řádovým jménem Gelasius a S. Catharina. Narodil se 30. května 1719 v Praze, studoval u jezuitů a piaristů, ke kterýmžto vstoupil. Přes odpor jezuitů vymohl r. 1752 povolení ke zřízení piaristické školy pražské, kde potom přednášel. Dějzpytnou práci započal lexikem učenců českých a slovníkem historického zeměpisu. Komentoval latinský překlad Hájkovy kroniky, z čehož vzniklo samostatné dílo Annales Hageciani, jež se stalo základem kritického dějzpytu českého. Poté přikročil k mohutné edici Monumenta historica Bohemiae, v nichž se pokusil publikovati všechny dosud netištěné prameny dějin českých povahy letopisné i dokumentární.

L. P. 1930 zemřel v Praze český architekt **Ludvík Lábler**. Nastoupil jako stavební adjunkt, asistent Josefa Mockera. Vynikl ve svědomité restauraci gotických památek architektonických, při úpravách Černínského paláce v Praze, rekonstrukci zámku v Jindřichově Hradci, děkanského chrámu v Kolíně a četných památek města Hor Kutných.

25. května

L. P. 1420 ženy tábořské rozbořily **klášter sv. Panny Kateřiny v Novém Městě pražském**, vyhnavše z něho jeptišky. Při tom boření se štít kostelní na ně obořil a 27 z nich zařítíl.

26. května

L. P. 1900 se narodil v Biskoupkách u Třebíče český básník **Vítězslav Nezval**. Syn kraje Demlova a Zahradníčkova nalezl zcela jiný směr tvorby než mysticky založení jeho krajané. Styk se surrealisty francouzskými a ruskými, ještě více však zajisté ovzduší doby i vlastní duchovní náplň, přivedl Nezvala k podivuhodnému kouzelnictví veršů. Obdařen vzácnou schopností snadného tvoření, vysypal nekonečnou řadu veršů, slok, básní i knih z rohu hojnosti. Kniha „Básní noci“, která obsahuje mistrovského „Edisona“, baladickou „Neznámou ze Seiny“ a hymnické „Rekvie za Otakara Březinu“ představuje kulminační bod Nezvalova básnického činu, vedle něhož se nadobro ztrácí pouhé veršování knížek „Pět prstů“, „Zpáteční lístek“, „Sbohem a šáteček“ aj. Nezvalův talent osvědčil se v dramatinizaci cizích námětů (Tři mušketýři, Manon Lescaut aj.), kde postavil formální svoji virtuositu do služeb tvořivého génia.

31. května

L. P. 1920 zemřel v Praze slavný český herec **Eduard Vojan**. Narodil se r. 1853 v Praze, od studentských let upoutával pozornost vynikajícím uměním, zvláště proslulým při zpodobení hrdinských postav historických. Hrál ve společnostech Kramuelově, Pokorného, Pištětkově, Švandově, až r. 1888 angažován k Národnímu divadlu. Uchvacoval v dramatech Shakespearových a vytvořil nejvyšší typ české činohry ve hrách Hálkových, Jiráskových aj. Velkým triumfem jeho byl Rostandův Cyrano de Bergerac (1904), jehož rolí předčil i nejvýznamnější francouzské představitele. Byl učitelem generací a přispěl znamenitě k prohloubení vztahu pražského obecnstva k divadlu.

1. června

L. P. 1850 zavedena byla v **Rakousku poštovní známka**, jakožto výplatní prostředek listové dopravy. Vynález osvědčený v minulém desetiletí již v několika státech evropských (v Anglii od r. 1840) nalezl si cestu i do Rakouska, kde se záhy vžil. První serie známek, ozdobená císařským znakem pod korunou, obsahovala hodnoty jednoho, dvou, tří, šesti a devíti krejcarů. Druhá serie z let 1858–1859 ozdobena byla hlavou císařovou. Ze známek rakouské monarchie nejvíce prosluly a mezi filatelisty zhodnocení došly novinové známky s hlavou Merkura, vydávané od r. 1851.

5. června

L. P. 1400 **Fridrich, kníže brunšvické**, kteréhož někteří z kurfirštův, zsoloživše krále Václava (IV.) Českého, na císařství v Frankfurtě zvolili, toho dne, vraceje se z sněmu, úkladem arcibiskupa mohuckého, s nímž od dávného času byl v nepřátelství, zamordován.

8. června

L. P. 1600 počata byla v universitní koleji Rečkově **první pitva**, již doktor **Jan Jesenský z Jesenného** na jakémsi oběšenci konal a šťastně dokončil 12. června. Doktor Jan Jesenský, v latině zvaný Jessenius, se narodil ve Vratislavi r. 1566 z rodiny slovenské, jež uherského rytířství došla, studoval ve Wittemberce a v Padově, kdež r. 1595 na doktora lékařství povýšen. Byl proslulým lékařem, jehož si za tělesného chirurga povolali kurfiršt saský i jiní vévodové, císař Rudolf II. i bratr jeho Matyáš. Od r. 1600 byl profesorem na vysokém učení pražském, v revolučním roce 1618 jeho rektorem. Jako delegát stavů českých podnikl dvojí cestu do Uher, aby stavy uherské získal pro věc odboje. Ve Vídni zatčen, v Praze vyšetřován a posléze odsouzen ke krutému orteli a popraven s ostatními pány na Staroměstském náměstí 21. června 1621.

9. června

L. P. 1570 toho dne **třidcátý peníz**, groš a kopa ze všech koupí v království českém vybíratí se začal vedle svolení velikého sněmu, kterýž toho roku ode všech stavů království českého i jiných zemí k též koruně připojených, u přítomnosti císaře Maximiliána II. na hradě pražském držán byl.

10. června

L. P. 1930 zemřel v Čáslavi český reformátor techniky čtení **Čeněk Holub**. Narozen v Čáslavi 22. ledna 1849, věnoval celý život zdokonalení metody počátků čtení a je uznávaným vynálezcem v tomto oboru. Holub poznal příčinu nesnází základů čtenářských u dětí a objevil nový způsob, kde východiskem a prvkem při čtení je slabika, již učinil principem své reformní metody, která pronikla téměř do všech pozdějších českých slabikářů.

11. června

L. P. 1880 se narodil v Chroustovicích český literární dějepisec a kritik **Albert Pražák**. Studoval na pražské universitě, poslouchal Vrchlického, s nímž se osobně stýkal. Od r. 1921 byl profesorem české a slovenské literatury v Bratislavě a odtud přišel r. 1933 na Karlovu universitu do Prahy, kde se stal nástupcem Jana Jakubce. Velkou část díla věnoval písemnictví slovenskému. Z Čechů si vybral za thema zejména velikány XIV. století a věnoval monografie K. H. Máchovi, J. Nerudovi, J. Holečkovi, A. V. Šmilovskému. Pražákova díla podávají názorný obraz jeho osobnosti, v níž se umělecká tradice Vrchlického setkává s tendencí Masarykova realismu.

12. června

L. P. 1840 narodil se v Praze na Smíchově český spisovatel – tvůrce romaneta **Jakub Arbes**. Zůstal v rodišti po celý svůj život. Zemřel 8. dubna 1914 na rodném Smíchově, který se mu ovšem značně změnil před očima. Nutnost psátí způsobila u Arbese jistou nadprodukcí, ale v jeho díle, tak rozlehlém kvantitou, je přece celá řada knih, o jejichž věčné hodnotě není pochyby. Jsou to především romanetta,

zvláštní druh krátkého napínavého románu, jehož název našel Arbes s pomocí Nerudovou. Objevitelský duch, jakým Arbes byl, razil nové cesty uměleckého projevu a zůstal v naší literatuře mohutnou stopou.

13. června

L. P. 970 kostel sv. Václava na Proseku u Prahy od knížete Boleslava II., příjmím Milostivého, založen. Kostelík románského díla na Proseku u Prahy jest nejstarší svatyně, která zasvěcena byla dědici české země, starší snad ještě než bývalá malostranská rotunda sv. Václava.

14. června

L. P. 1410 v plném shromáždění mistrův universitatis učení pražského snešeno a zavřino (usneseno), aby se arcibiskupovi pražskému Zbyňkovi z Hažmburka k spálení kněh Mistra Jana Wigleffa nepovolovalo.

17. června

L. P. 1400 zemřel v Římě, v klášteře sv. Praxedy, třetí arcibiskup pražský Jan z Jenštejna. Synovec a nástupce Jana Očka nastoupil na stolec pražský 19. března 1379, vyplnil léta své vlády netoliko spory s Václavem IV., jichž obětí byl sv. Jan Nepomucký, nýbrž i pilnou prací o prohloubení náboženského života. Jan z Jenštejna byl gotickým mystikem, a tím je vysvětlena jeho podivuhodná konverse, asketický život i básnická činnost, již nelze upřít obdivu.

22. června

L. P. 1370 v sobotu ochtáb sv. Víta, jako v hodinu nešporní, narodil se na hradě pražském Jan (Zhořelecký), třetí syn císaře Karla IV., z Alžběty, čtvrté manželky jeho. Pokřtěn na den sv. Jana a dáno mu jméno po dědu. Tomu otec ještě za života svého dal knížectví gorlické (zhořelecké) a některá města okolní v Hořejších i Dolejších Lužicích.

25. června

L. P. 1410 Mistr Jan z Husince s jinými, kteříž se ho přidrželi, odvolal se od Zbyňka Zajíce z Hažmburka, arcibiskupa pražského, kterýž knihy Jana Wigleffa na oheň odsoudil, ku papeži Janovi XXIII.

28. června

L. P. 1680 vydal císař Leopold I. patent, jímž snížena robotní povinnost na tři dny v týdnu.

Zveme vás

Vzhledem k opatřením nouzového stavu, která v reakci na pandemii koronaviru COVID-19 na čas uzavřela všechny výstavní prostory, si vás dovoluujeme pozvat k virtuální návštěvě výstav v různých pražských institucích.

Akce K: Zkáza klášterních knihoven

Unikátní virtuální výstavou připomene Národní knihovna ČR 70. výročí Akce K a Akce Ř – komunistických útoků na kláštery v Čechách. Název výstavy *Akce K: Zkáza klášterních knihoven* odkazuje na události, při kterých bylo zničeno či poškozeno velké množství knih z bohatých klášterních knihoven.

Výsledky historického výzkumu Marcely Strouhalové a Luboše Kokeše představí široké veřejnosti příběh klášterních knihoven od jejich samého počátku, přes dlouhá staletí, kdy byly knihy opečovávány, až po napáchání nevratných škod při akcích K a Ř uskutečněných v roce 1950, při kterých bylo celkem zabaveno 152 knihovních sbírek s více než 1,8 milionem knih, včetně vzácných rukopisů. Řada knih následně skončila poškozená či zcela zničená.

Virtuální výstava je přístupná od 13. 4. 2020 od 18.00 hodin zde:

Pro počítače: <https://exhibition.indihu.cz/view/akce-k>
Výstava nejlépe funguje v prohlížečích Chrome. Ostatní prohlížeče mohou ovlivnit funkčnost výstavy.

Pro mobilní zařízení:

<https://exhibition.indihu.cz/view/akce-k-mobilni/start>
Výstava nejlépe funguje na zařízeních s Androidem. Ostatní operační systémy mohou ovlivnit funkčnost výstavy.

Více na

<https://www.nkp.cz/aktuality/novinky-titulni-strana/akcek>

České galerie na adrese [Výtvarné umění online](http://vytvarne.umeni.online), nabízí články a výběr z virtuálních prezentací českých muzeí umění a galerií. Na uvedené stránce níže naleznete odkazy, kde si můžete vybrat z široké nabídky.

Na portále **Kam po Česku** <https://www.kampocesku.cz> naleznete nabídku skutečných i virtuálních výletů a soutěží, snad vás i nás dovedou do budoucna.

Na webovém portále **Co kdy v Praze** <http://cokdyvpaze.cz> najdete aktuální informace o kulturním a zábavním dění v Praze.

www.nkp.cz